

‘Opsluiten, hoe doe je dat?’

Het lectoraat ‘Werken in Justitieel Kader’ van de Hogeschool Utrecht en de Dienst Justitiële Inrichtingen organiseerde op 16 april jl. de conferentie “Opsluiten, hoe doe je dat?”. Het thema van de bijeenkomst was de leefbaarheid in de Nederlandse inrichtingen. Wat is een goed behandelklimaat, en hoe zorg je daarvoor? De internationaal gezaghebbende Britse hoogleraar prof. Alison Liebling was als key-note speaker uitgenodigd maar een IJlandse vulkaan gooide roet in het eten.

Eerst leek het er op dat de moderne techniek uitkomst zou bieden: via Skype kon prof. Liebling de conferentie live bijwonen en op een groot videoscherm kon de zaal haar zien en horen. Dat laatste ging echter zo haperend dat het verhaal niet te volgen was. De zaal moest het daarom doen met een uitgeprinte versie van haar lezing. De andere sprekers die wel aanwezig waren: drs. Joep Hanrath en prof. dr. Peter van der Laan vingden het gemis goed op met boeiende verhandelingen.

De introductie van Joep Hanrath ging vooral over de vraag hoe we binnen het gevangeniswezen kunnen zorgen voor een goede balans tussen veiligheid en menswaardigheid.. Op zich wordt gevangenisstraf gezien als een goede oplossing om de samenleving te beveiligen tegen criminelen en het opleggen van straf. Door boeven op te sluiten kun je de samenleving beveiligen, angst wegnemen, straf uitdelen en wraak uitoefenen. Maar het opsluiten van mensen is niet zonder risico. Machtsmisbruik ligt altijd op de loer en als beschaafde samenleving moet je er voor waken niet net zo brutaal te worden als de dader. Joep Hanrath stelde dat ‘de wens om geweld te bedwingen gewelddadig kan zijn’

Regels en protocollen zijn er om de dader te beschermen, maar dat die niet altijd werken blijkt bij uitwassen zoals in de Abu Ghraib gevangenis in Irak. De mensen die de orde in gevangenissen moeten handhaven en die direct met de gevangenen te maken hebben zijn ook het meest gevoelig voor machtsmisbruik. Zij maken het verschil in positief, of negatief opzicht. Als zij de balans tussen ordehandhaving enerzijds, en een menselijk en rechtvaardige behandeling anderzijds niet kunnen bewaren dan gaat het fout.

De lezing van Liebling sloot hierop aan . Zij onderzocht in Engeland welke factoren er voor zorgen dat een gevangenis een goede gevangenis is. Lieblings voordracht ging over de manier waarop je dit kunt onderzoeken en ook over de uitkomsten van de resultaten van verschillende onderzoeken die zijn uitgevoerd. Wat zijn ‘the differences that matter’? Haar conclusie: die liggen vooral op het terrein van interpersoonlijke relaties en manier van behandeling. De kwaliteit van gevangenissen wordt in grote mate bepaald door de mate waarin respect, rechtvaardigheid en menselijkheid aanwezig zijn.

Daarna sprak Peter van der Laan over ‘ jongeren in gesloten voorzieningen’ . Nederland blijkt volgens internationale cijfers erg goed te zijn van het opsluiten van jongeren. Niet alleen op strafrechtelijke basis, maar ook civielrechtelijk. Van der Laan confronteerde de zaal met de vraag waarom we dat eigenlijk doen. Weten we wel genoeg van het effect van opsluiting op de behandeling om dat te kunnen verantwoorden?

Volgens Van der Laan weten we dat niet. Recidivecijfers en effectonderzoek laten geen positief beeld zien. In het jeugdstrafrecht staat bovendien niet leedtoevoeging als strafdoel omschreven, maar moet opsluiting gericht zijn op de pedagogische behandeling tot gedragsverandering. Is een gesloten behandeling hiervoor het meest effectief? We weten het niet.

Ook civielrechtelijk is er geen reden om iemand op te sluiten maar het gebeurt wel. Kunnen we dat maken als er geen sprake is van straf? Soms gaat het om de bescherming van de

samenleving of de persoon zelf. Bijvoorbeeld bij een meisje dat beschermd moet worden tegen haar loverboy. Maar mag je slachtoffers hun vrijheid ontnemen omdat het voor hun eigen bestwil zou zijn? En zo ja, hoe lang mag je dat dan doen?

Het zijn allemaal vragen die nu nog niet (goed) beantwoord zijn. Ook weten we niet wat het effect is van het feit dat men gevangen zit, en er weer uit wil, op de behandeling. We weten niet of interventies in een gesloten setting effectiever zijn dan in een niet gesloten setting. Kortom: we weten eigenlijk niet wat het betekent om opgesloten te zitten op jonge leeftijd voor iemands ontwikkeling en zijn/ haar toekomst. Daarbij blijkt de keuze om jongeren op te sluiten vaak voort te komen uit gewoonte, uit onmacht of door capaciteitsproblemen. Niet omdat het aantoonbaar beter werkt.

Peter van der Laan sluit daarom af met de oproep de afweging wat minder makkelijk te maken. Het gebeurt nu eigenlijk te snel, zonder dat er een goede onderbouwing aan ten grondslag ligt. Nader onderzoek en nauwkeuriger afweging zullen nodig zijn om ons huidige beleid op dit punt te verbeteren.

Het lectoraat 'Werken in een justitieel kader' houdt zich (onder andere) met dit onderzoek bezig. Meer weten? www.werkeninjustitieelkader.nl